

INGERENCJA CENZURY W KSIĘGOZBIORY SZKOLNE
W R. 1853

Z zachowanych materiałów źródłowych wynika, że aż do roku 1853 nie było żadnej większej ingerencji w zasoby bibliotek szkolnych na terenie Królestwa Polskiego. Raz tylko w r. 1833 poszukiwano w bibliotekach szkolnych druków wydanych w czasie powstania listopadowego. Rezultaty tych poszukiwań były raczej znikome. Biblioteki szkolne w tym czasie były poważnymi placówkami oświatowymi i odgrywały wielką rolę dydaktyczną i naukową. Ta część zbiorów, która znalazła się w bibliotekach szkolnych przed powstaniem listopadowym, przedstawiała się pod względem liczbowym okazale i miała wielką wartość merytoryczną. Te właśnie zbiory zostały wnikliwie przejrane przez cenzorów w r. 1853 w celu wycofania z nich druków zakazanych.

W Gimnazjum Gubernialnym Lubelskim skonfiskowano stosunkowo dużą liczbę druków¹. Zakwestionowane książki zostały podzielone na dwie grupy: pierwsza grupa obejmowała książki bezwzględnie zakazane (zob. aneks nr 1), w drugiej grupie znalazły się książki „wątpliwe”, to jest takie, co do których obawy cenzorów o stopień ich szkodliwości politycznej i społecznej były nieco mniejsze aniżeli wobec książek zdecydowanie zakazanych (zob. aneks nr 2). W tej grupie były takie druki, które u lubelskich księgarzy w r. 1834 bezwzględnie konfiskowano, na przykład Franciszka Callières, *Prawdziwa polityka ludzi szlachetnych*, Augusta Fryderyka Kotzebue, *Hrabia Beniowski czyli wybicie się na wolność*, Juliana Ursyna Niemcewicza, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce*, Franciszka Wężyka, *Rzym oswobodzony*. Świadczy to, iż rygory cenzury jakby nieco zależały i były mniej dotkliwe.

W Bibliotece Gimnazjum Gubernialnego było wiele dzieł zdefektowanych, niekompletnych oraz z brakami sporej nieraz ilości stron. I z tego zasobu usunięto druki zakazane (zob. aneks nr 3).

Wycofano pewną liczbę książek z bibliotek szkolnych: w Białej Podlaskiej oraz w Hrubieszowie² (zob. aneksy nr 4 i 5). Są również wiadomości, iż z bogatej biblioteki szkoły powiatowej w Siedlcach 25 dzieł zostało zakwestionowanych jako nie kwalifikujące się do użytku szkolnego³. Należało je wyłączyć ze zbiorów i przesłać na przechowanie do Biblioteki Zarządu Okręgu Naukowego Warszawskiego. Między innymi zakwestionowano dzieła Juliana Ursyna Niemcewicza.

¹ AP Lublin, GWL 62.

² AP Lublin, RGL 303 Adm.

³ J. Frankowski, *Dzieje gimnazjum siedleckiego (1844—1905)* W: *Księga pamiątkowa Siedlczan (1844—1905) wraz z pamiętnikami zjazdów w r. 1920 i 1925*. Warszawa 1927, s. 38—39.

Najprawdopodobniej akcją tą objęto wszystkie biblioteki szkolne Królestwa Polskiego. Jeszcze w marcu 1854 r. wycofano z księgozbiorów szkolnych dzieło Aleksandra Chodkiewicza, *Portrety wstawionych Polaków rysowane na kamieniu przez Walentego Śliwickiego z opisem ich życia* Warszawa 1820, które uznano za bardzo szkodliwe.

Wszystkie pozycje uwidocznione w załączonych w postaci aneksów wykazach zostały skonfrontowane z istniejącymi bibliografiami w celu uzupełnienia elementów opisu bibliograficznego. W paru przypadkach zabiegi identyfikacyjne nie przyniosły rezultatu, zwłaszcza jeśli chodzi o tytuły zagraniczne. Parę pozycji zupełnie opuszczono, gdyż były trudności w odczytaniu rękopisów. Kilkanaście tytułów wzbogacono w zwięzłe omówienie treści, które zaczerpnąłem z *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera. Uznałem to za bardzo celowe, gdyż podane treści uzasadniają decyzje konfiskaty druków.

Aneks nr 1

WYKAZ KSIĄŻEK BĘDĄCYCH WŁASNOŚCIĄ BIBLIOTEKI GIMNAZJUM GUBERNIALNEGO W LUBLINIE, KTÓRE PRZEZ CENZORÓW ZOSTAŁY ZAKWESTIONOWANE

A. Książki zakazane

1. Brose Karol, *Obraz niniejszego społecznego Europy stanu w całej jego obszerności, oraz myśl do wewnętrznej poprawy; czyli odpowiedź na zapytania: Jakimi ludźmi być powinni? Jakimi są teraz w Europie? Jak do tego, czym być powinni, zbliżyć się mogą?* Przez ... nauczyciela prawa w Getyndze, przekładania z niem. na polski język przez J. Bychowca, byłego kapitana. Warszawa 1816.
2. Chojecki Karol, *Polak konfederat przez Moskwę na Syberię zaprowadzony. Razem wiadomość o buncie Puhaczewa dnia 20 miesiąca 8bra 1790 B. wyr. miejsca [Kraków]*.
3. Czacki Michał, *Obrona Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana W. Kor. Sława wielkich ludzi jest sławą narodu. W Zamościu dnia 26 lutego roku 1790.*
4. Fontenelle Bernard Le Bonyer, *Rozmowy o wielości światów przez ... po francusku napisane a z francuskiego na polski język przez ks. Eustachego Dębickiego... Roku 1765 Warszawa.*
5. Dmochowski Franciszek Ksawery, *O ustanowieniu i upadku konstytucji polskiej 3go Maja. We Lwowie 1793.*
6. *Głos obywatela dobrze swej ojczyźnie życzącego, do narodu polskiego za dobrem publicznem, przeciwko prywatnemu i wszelkiej niestusznosci, dla którego w nim rzeczy zebranych wyrazu rymem ułożony i do druku podany.* Warszawa [właściwie Grodno] 1809.
(Przechodzi historię polską do Stanisława Augusta, każdego króla z osobna wierszem).
7. Godebski Cyprian, *Dzieła wierszem i prozą... pułkownika dowódcy pułku 8go piechoty wojsk Księst. Warsz., kawal. ord. krzyża wojsk., członka Tow. Kr. Warsz., poległego pod Raszynem d. 19 kwietnia 1809 r. Po śmierci autora zbierane, po większej części drukiem nie ogłoszone.* Warszawa 1821. Tomów 2.
8. Godebski Cyprian, Kossecki Ksawery, *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne przez C.G. i X.K. Warszawa 1804—1806.* Tomów 5.
9. Gustaw III Król Szwedzki, *O niebezpieczeństwie wagi politycznej, albo wykład przyczyn, które zepsuły równowagę na północy, od wstąpienia na tron rosyjski Katarzyny II.* Warszawa 1790.

10. Guyon Klaudiusz Marie, *Wyrocznia nowych filozofów dla dopełnienia i objaśnienia dzieł pana de Voltaire*, z franc. Warszawa 1782.

Obejmuje rozmów 9. (Wiele tu przytoczonych wierszy Woltera)

11. Jaroszewicz Florian Zakonu S. Franciszka, *Matka Świętych Polska albo Żywoty Świętych Błogosławionych, wielebnych świątobliwych pobożnych Polaków i Polek. Wszelkiego stanu i kondycji każdego wieku od zakrzewionej w Polsce chrześcijańskiej wiary osobliwą życia doskonałością stynących. Z różnych autorów i pism tak polskich jako i cudzoziemskich zebrane i spisane. Przez ... Dla zbudowania żyjących i potomnych, dla pociechy duchownej swoich krewnych.* Kraków 1767.
12. Laveaux J. Ch. (de) Thiebaut, *Życie Fryderyka II Króla Pruskiego. Z przydatkiem wielu przypisów, anegdotów, pism dowodzących, których większa część jeszcze nigdy z druku nie wyszła. Z franc. języka na polski przetłumaczone przez J. K. Girtlera w Szkołach Krakowskich nauczyciela.* 4 tomy. Kraków 1787—1789.
13. Leszczyński Stanisław, *Głos wolny, wolność ubezpieczający.* 1773.

(Orzeł Polski lecący, trzymający w pazurach napis: Elementum meum libertas). Dedykacja: *Najukochańszej Ojczyźnie. Druk ten jest antydatowany. Prawdopodobnie ukazał się w r. 1749 w Nancy w drukarni Antoine'a. Rzecz napisana była w roku 1738. Być także może, że drukowane w Toruniu lub Gdańsku.*

14. *Myśl obywatela o sprawiedliwości krajowej.* B.m. i r. [około 1790].

Jest to projekt urządzenia sądownictwa i ustawy cywilnej.

15. Niemcewicz Julian Ursyn, *Bajki i powieści*, 2 tomy. Warszawa 1817.

Dwa egzemplarze.

16. To samo z r. 1820.

17. Niemcewicz Julian Ursyn, *Dzieje panowania Zygmunta III Króla Polskiego, Wgo Księcia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Zmudzkiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Podlaskiego, Smoleńskiego, Siewierskiego, Inflantskiego i Czernichowskiego, dziedzicznego króla Szwedów, Gotów i Wandalów.* 3 tomy. Warszawa 1819.

18. Niemcewicz Julian Ursyn, *Kazimierz W. Drama we trzech aktach reprezentowana na teatrum warszawskim dnia 3 maja 1792 w rocznicę obchodu ustawy rządowej.* Warszawa 1792.

19. Niemcewicz Julian Ursyn, *Pisma rozmaite. Pism różnych wierszem i prozą 2 tomy, z portretem [Ze zbioru: Wybór pisarzy polskich Mostowskiego].* Warszawa 1803—1805.

20. Niemcewicz Julian Ursyn, *Śpiewy historyczne z muzyką i rycinami.* Warszawa 1816.

21. Nougaret Piotr Jan Chrzyciel, *Igrzysko fortuny czyli Historia o księżęciu Mężykowie*, z franc. Warszawa 1779.

22. Ossoliński Józef Maksymilian, *Stary kosmopolita Syrach do konwencji narodowej.* W Sarmacji 1795.

Są to uwagi nad mową Boissy d'Anglas. Mówi tu o Anglii, Rosji, Prusach, Niemczech, Danii, Szwecji, Holandii. Ale całe głównie o Polsce i stosunkach z Rosją i Prusami. Od str. 112—114 jest rozdział: Polska. Tu tylko przeciw Prusom i Rosji powstaje. Wspomina rzezie i wiarołomne traktaty, które zawarł dwór pruski, zaczawszy od Welawskiego aż do 29 marca 1790: „Nie zapomnij nigdy o szubienicy w Inowrocławiu- Praga i Lucchesini, oto hasło twoje”.

23. *O władzy duchownej.* br.

Tego druku nie zidentyfikowałam.

24. Potocki Stanisław Kostka, *Pochwały, mowy i rozprawy...* 2 tomy. Warszawa 1816.

M.in.: *Pochwała Księcia Józefa Poniatowskiego walecznych Polaków w wojnie 1809 r. poległych.*

25. Przybylski Jacek, *Historyczno-krytyczne wiadomości o życiu i pismach pana Woltera i inszych nowych filozofów. Wykład z niem. przez J.P. jednego z akademików krakowskich.* Cz. I. Warszawa 1781. „Cały ten tom wypełnia sam Wolter”.

26. Richter (Rychter) Józef, *Kmoter Maciej przez ...*, z niem. przez Augusta Kadyi. Kraków 1798.
27. Rousseau Jan Jakub, *Uwagi nad rządem polskim oraz nad odmianą czyli reformą onego, projektowanego przez J. Jakuba Russo, obywatela genewskiego, z franc. na ojczysty język przetłózone ...* Cz. 1 1789.
28. Saigé, adwokat z Bordeaux, *Kato czyli Rozmowa o wolności i cnotach politycznych*. Tłum. A. K. [Adolf Kamiński]. *O nomen dulce libertatis*. Warszawa 1772.
29. *Sejmiki. Prawo uchwalone dnia 24 marca 1791*. Warszawa.

Jest to zbiorek kilku ustaw Sejmu 4-letniego.

30. Sierakowski Kajetan, *Do uprzedzonych względem Konstytucji dnia 3 maja 1791 roku zapadłej ... 1791 Dwie tabele (wzrostu i upadku narodu polskiego)*.
31. Skarszewski Leszczy Wojciech, *Odpowiedź Plebana na nowe zarzuty przeciwko duchowieństwu polskiemu 1789*.

2 egzemplarze.

32. Skrzetuski Kajetan, *Historia powszechna dla szkół narodowych na klasę III drugi raz wydana w Krakowie roku 1784*.
33. Skrzetuski Wincenty, *Prawo polityczne narodu polskiego*. 2 tomy. Lublin 1782—1784.
34. Staszek Stanisław, *Przestrogi dla Polski z teraźniejszych politycznych Europy związków i z praw natury wypadające*. 1790 (b.m.).
35. Surowiecki Karol, *Cudowny schyłek XVIII wieku, czyli Niestychane widoki, które w roku 1796 i 1797 podobało się Bogu przedstawić ludzkim oczom ...* Wrocław 1814.
36. Surowiecki Karol, *Wolter między nieboszczykami*, przekład z franc. Kraków 1781.
37. Szaniawski Franciszek Ksawery, *Kazania*. 3 tomy. Warszawa 1819—1820.
38. Tański Ignacy, *Wiersze i pisma różne. Dzieło pogrobowe*. Edycja nowa ozdobna, z portretem i życiorysem autora. Warszawa 1816.
39. *Treść pism różnych względem formy rządu i sukcesji tronu polskiego tak dawniej jako też i świeżo wydanych. Z przyłączeniem niektórych uwag z nichże wypływających*. Sandomierz 1791.
40. Wielhorski Michał, *O przywróceniu dawnego rządu według pierwiastkowych Rzeczypospolitej ustaw 1775*.

Miejsce druku zatajone.

41. Wolski Konstantyn, *Książdz małżonek nic dziwnego nic nowego*. Bez wyr. druk. 1800.
42. Wolski Konstantyn, *Obrona księdza małżonka czyli list odpowiedni na krytykę wysłtą przeciwko niemu*. Warszawa 1800.
43. Woronicz Jan Paweł, *Sybilla, poema historyczne we czterech pieśniach z ryciną, z wizerunkiem świętyni Sybilli*. Lwów 1818 u Wojc. Niebylskiego.

Edycję pod firmą Niebylskiego obmyślił Feliks Bentkowski i drukował nie we Lwowie, lecz w Warszawie.

44. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne*. Warszawa 1775—1776. Red.: Jan Albertrandi, Adam Naruszewicz.
45. *Zbiór krótki wierszy, pieśni i mów patriotycznych przy rozmaitych uroczystościach narodowych, jako też przy pochowaniu ciał rycerzów poległych w obronie ojczyzny od r. 1806 czyli epoki oswobodzenia ziemi polskiej przez wojska Napoleona W. aż do czasu teraźniejszego przez różnych autorów napisanych. (Z kopersztuchem)*. Warszawa 1808.
46. *Zbiór mów i pism niektórych w czasie Sejmu Stanów Skonfederowanych*. Wilno T. 11—12. 1790.
47. *Zdanie, o niedawno wysłtym dziele pod tytułem: Książdz małżonek. Nic nowego, nic dziwnego mające razem służyć za odpowiedź*. Warszawa 1800.
48. Abbt Thomas, *Vom Tode für das Vaterland*. Berlin 1780.
49. Alembert Jean le Rond de, *Lettre a'Frédéric II sur le démembrement de la Pologne*.
50. Bredow Godfryd Gabriel, *Weltgeschichte in Tabellen*, Altona 1821.
51. Brockhaus, *Allgemeine deutsche Realencyklopädie für die gebildeten Stände*.
52. Büsching Antoni Fryderyk, *Grundriss einer Geschichte der Welthandel neuerer Zeit mit Bredows Fortsetzung*.

53. Courtin N., *Encyclopédie moderne, ou Dictionnaire des sciences, des lettres et des arts*. Paris 1824—1832.
54. *La danse ou les Dieux de l'opéra*. Poème.
55. *Les égarements merveilleux du banquier Domingo*.
56. Diderot, d'Alembert, *Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, arts et métiers*.
57. Fantin-Desodoards Antoni Szczepan, *Histoire philosophique de la Révolution française, depuis la convocation des notables par Louis XVI, jusqu'à la séparation de la Convention nationale 1796*.
58. *Les fastes de la Pologne et de la Russie*.
59. Ferrand Antoni Franciszek Klaudiusz, *Histoire de trois démembrements de la Pologne*. Paris 1820. 3 tomy.
60. Helvetius Klaudiusz Adrian, *De l'homme, de ses facultés intellectuelles et de son éducation*. Amsterdam 1774.
61. *Histoire de l'homme*. Yverdun 1781.
62. *Honni soit mal y pense ou histoire de fillés célèbres du 18 siècle*. Londres 1780.
63. Koch Krzysztof Wilhelm, *Tableau de révolutions de l'Europe depuis le bouleversement de l'empire romain jusqu'à nos jours*. 1807 4 vol.
64. Monier F. M., *Histoire de Pologne depuis son origine jusqu'en 1795, époque du portage définitif de ce royaume entre la Russie, Prusse et l'Autriche...* Paris 1807, 2 tomy.
65. Piron Aleksy, *Oeuvres complètes*. Paris 1776.
66. Proyart Bonawentura, *Histoire de Stanislas Roi de Pologne Duc de Lorraine et de Bar*. Lyon 1784, 2 tomy.
65. Rousseau Jan Chrzyciel, *Collection complète des ouvres*. Genève 1782.
66. Rulhière Klaudiusz Karloman de, *Histoire ou anecdotes sur la révolution de Russie en l'année 1762*. Paris 1797.
67. *Der Spion an den Höfen christlichen Potentaten*. Frankfurt a/M. 1733.
68. *La vie de Voltaire*. 1787.

Aneks nr 2

B. Książki „wątpliwe”.

1. Callières Franciszek, *Prawdziwa polityka ludzi szlchetnych, przetłumaczona z franc. na ojczysty język*. Warszawa 1788.
2. *Konfederacja Generalna Stanów obojga Narodów z dwóch generalnych konfederacji Koronnych w Warszawie dnia 23 czerwca litewskiej w Wilnie dnia 16 kwietnia w r. terażniejszym zaczętych przez skonfederowane we wszystkich trzech prowincjach Województwa, Ziemie i Powiaty przyjętych popartych i ugruntowanych...* Warszawa 1764.

2 egzemplarze.

3. *Konfederacja uchwalona w Maju br.*

Tego druku nie zidentyfikowałam. Być może jest to: *Konfederacja Generalna Omnium Ordinum Regni et Magni Ducatus Litt. Na konwokacji Głównej Warszawskiej uchwalona. Dnia siódmego Miesiąca Maja Roku Pańskiego tysięcznego siedemsetnego sześćdziesiątego czwartego (1764)*. Warszawa.

4. Kocebue (Kotzebue) August Fryderyk, *Hrabia Beniowski czyli Wybicie się na wolność, drama w 5 aktach, z niem. na polski język przełożona*. Warszawa 1807.
5. Krajewski Dymitr Tadeusz, *Podolanka wychowana w stanie natury, życie i przy-padki swoje opisująca*. Warszawa 1784.
6. Lachowski Sebastian, *Kazania niedzielne*. 2 tomy. Warszawa 1770.
7. Mędrzecki Adam, *Wiadomość o pierwiastkowej miast zasadzie w Polsce, ich szczególnych przywilejach i wolnościach, oraz przyczynach upadku tychże miast, Najjaśniejszemu Stanisławowi Królowi i Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, skonfederowanym stanom w czasie Sejmu roku 1788 zaczętego, a w r. 1789 kontynuowanego, podana*. Warszawa.

8. *Mowy sejmikowe*, b.m. i r.w.
Tego druku nie zidentyfikowałam.
9. Niemcewicz Julian Ursyn, *Jan z Tęczyna, powieść historyczna*. 3 tomy. Warszawa 1825.
10. Niemcewicz Julian Ursyn, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce. Z rękopisów, tudzież dzieł w różnych językach o Polsce wydanych oraz z listami oryginalnymi królów i znakomitych ludzi w kraju naszym*. 5 tomów. Warszawa 1822.
11. *Pan Podczaszy w zamysłach*. Warszawa 1791.
„Obejmuje uwagi nad historią rzymską. Nad stronicami nadpis: Obywatel w zamysłach. Na odwrocie tytułu księgarz przestrzega, że jest to toż samo dzieło, co niedawno wyszło w Berdyczowie pod tytułem: Obywatel w zamysłach. Autor myśli swe stosuje do Polski. Zginął Rzym przez podłość obywateli, zginęła Kartagina przez przemoc sąsiadów.”
12. *Pismo stosujące się do pisma pod tytułem: Zgoda i Niezgoda z Autorem Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego roku 1788* (B.w.m.dr. i r.).
13. Puszet (de Puget) Józef, *O uszczęśliwieniu narodów*. 2 tomy. Warszawa 1788.
Poświęcone ojczyźnie. T. 1: O obyczajach, prawach, urzędach, naukach i rolnictwie; T. 2: O religii. Żąda ograniczenia wolności handlu przez Żydów, bo Żydzi naród z przyrodzenia chytry, takomy i ślepy.
14. Skrzetuski Wincenty, *Mowy o główniejszych materiach politycznych*. Warszawa 1773.
Zawiera 24 mowy. Ważniejsze są: O zachowaniu traktatów (przeciw Machiawielowi); O torturach (w duchu szkoły humanitarnej); O enocie duszy wolnych rządów (opiera się na teorii Monteskiusza); O osadach (poświęcona kwestii amerykańskiej); O rolnikach (z tendencją fizjokratyczną); O szpitalach; O nieszczęściach wojny i pożytkach pokoju (przekład z La Harpe'a); O wychowaniu młodzieży; O równości mocy między państwami; Przeciwno królobójstwu (zapewne z okazji zamachu na Stan. Augusta); O powinnościach narodów jednych ku drugim; O następstwie królów; O pożytkach handlu; Przeciwno stanu szlach. przesądowo (na podstawie Coyerera); O miłości ojczyzny; O zbytku; O zachowaniu praw... itp.
15. Skrzetuski Wincenty, *Traktaty między mocarstwami europejskimi od roku 1648 do r. 1763 podług lat porządku z przyłączoną potrzebną historią wiadomością opisane*. 3 Tomy. Warszawa.
16. Surowiecki Wawrzyniec, *O upadku przemysłu i miast w Polsce*. Warszawa 1810.
17. Wężyk Franciszek, *Rzym oswobodzony, scena historyczna we 3ch aktach wierszem przez ... wystawiona pierwszy raz na teatrze warszawskim 21 grudnia 1809 r. z okoliczności triumfalnego powrotu wojska narodowego do stolicy*. Warszawa 1811.
18. Witoszyński Ignacy, *Kazanie o cnotach chlubnych i potrzebnych dla poci żeńskiej na obchodzie żałobnego nabożeństwa za duszę JW. J.Pani Konstancji z Czapskich Małachowski... 1791*.
19. Witoszyński Ignacy, *Kazanie na uroczystość S. Stanisława Biskupa Krakow, i Męczennika w czasie ciągu obrad sejmowych pod zwiazkiem konfederacji rozczętych i już rok drugi agitujących się... Warszawa 1790*.

Aneks nr 3

WYKAZ DZIEŁ ZDEFEKTOWANYCH BIBLIOTEKI GIMNAZJUM GUBERNIALNEGO ZAKWESTIONOWANYCH PRZEZ WARSZAWSKI KOMITET CENZURY W KWIETNIU 1853 R.

1. Grabowski Ambroży, *Encyklopedia komiczna, czyli zbiór rozmaitych przypadków, powieści, anegdotów, wierszyków, żartów, myśli pięknych, maksym i uwag moralnych, ucinków wesolych, dowcipnych, satyrycznych, komicznych, słowem tego wszystkiego, co może rozweselić umysł i ozdobić pamięć*. Kraków 1808. T. 1.

2. Karpiński Franciszek, *Zabawki wierszem i prozą*. Warszawa 1790. T. 2.
3. Kocebue (Kotzebue) August Fryderyk, *Najpamiętniejszy rok życia Augusta Kocebue, przez niego samego opisany*. Warszawa 1802. Tom 1.
4. Konarski Stanisław, *O skutecznym rad sposobie albo o utrzymaniu ordynaryjnych sejmów*. Warszawa 1760. Cz. 1.
5. *Nowy Pamiętnik Warszawski. Dziennik historyczny, polityczny, tudzież nauk i umiejętności*. Red.: Franciszek Ksawery Dmochowski. Warszawa 1803.
6. Ostrowski Teodor, *Prawo cywilne albo szczególne narodu polskiego z statutów i konstytucji koronnych i litewskich zebrane rezolucjami Rady Nieustającej objaśnione z dodatkami z praw kanonicznego, magdeburckiego, chełmińskiego pomnożone i porządkiem praw rzymskich ułożone*. Warszawa 1784. T. 2.
7. Potocki Ignacy, *Listy polskie pisane w roku 1785*. Wydane przez Jana Wit... Cz. 1. B.m.dr. i r.

Autorem jest Ignacy Potocki. Drukował we Lwowie tajemnie r. 1785. Palone było w Warszawie przez kata jako paszkwil przeciw Królowi poszlakowanemu o zamiar otrucia Księcia Adama Czartoryskiego za pomocą mojarowej Dogrumowej.

8. Przybylski Jacek, *Historyczno-krytyczne wiadomości o życiu i pismach pana Woltera i inszych nowych filozofów*. Wykład z niem. przez J. P. jednego z akademików krakowskich. Warszawa 1781. Cz. 1.
9. Sienicki Szczepan, *Sposób nowoobmyślony konkludowania obrad publicznych dla utwierdzenia praw kardynalnych wolności*. Łowicz 1764. Cz. 1.
10. Skrzetuski Wincenty, *Historia powszechna dla szkół narodowych na klasę IV dzieje greckie zawierająca*. Pierwszy raz wydana. Kraków 1786.

Brak końca.

11. Skrzetuski Wincenty, *Prawo polityczne narodu polskiego*. Warszawa 1784. T. 2.
12. Skrzetuski Wincenty, *Traktaty między mocarstwami europejskimi od r. 1648 zasze do r. 1763 podług lat porządku z przyłączoną potrzebną historią wiadomością opisane*. Warszawa.

Tom 3 bez karty tytułowej.

13. Szybiński Dominik Gabriel, *Krótką wiadomość o znakomitszych w świecie monarchiach, starodawnych Królestwach, Rzeczypospolitych, tudzież o cesarzach państwa rzymskiego, jego podziale, upadku, wznowieniu na Zachodzie, powstania natomiast Tureckiego na Wschodzie i rewolucjach w nich zachodzących aż do naszych czasów*. Warszawa 1772. T. 1.
14. Tański Ignacy, *Relacja Deputacji do Egzaminowania Sprawy O Bunt Oskarżonych na Sejmie 1790 Roku uczyniona*. Warszawa 1790. Cz. 1.
15. Wiśniewski Antoni, *Rozmowy w ciekawych i potrzebnych w filozoficznych i politycznych materiach w Kollegium Nobilium warszawskim scholarum piarum miane*. Warszawa 1760. T. 1.

*
*
*

16. *L'homme d'état Nicolo Donato*. Liège 1767. T. 3.
17. *Mémoires et anecdotes des reines et regentes de France*, Amsterdam 1782. T. 2—6.
18. *Mémoires secrets*. Londres 1780. T. 4—9.
19. *Oeuvres de Mr de V. Neuchatel* 1773.
20. *O rzymskich imperatorach*. Brak karty tytułowej i początku.
21. *O religii*. Brak karty tytułowej i początku.
22. *Pamiętnik o Panu Montesquieu*. Lipsk 1778. Cz. 1.
23. Rousseau J. J., *Les Confessions*. T. 2—3.
24. *Wojna domowa wierszem*. Brak karty tytułowej i początku.

Aneks nr 4

WYKAZ KSIĄŻEK WYCOFANYCH Z BIBLIOTEKI SZKOŁY POWIATOWEJ
W BIAŁEJ PODLASKIEJ

1. *Dziennik Powszechny Krajowy*. Red.: Adam Chłędowski. Warszawa 1830.
2. Niemcewicz Julian Ursyn, *Dzieje panowania Zygmunta III Króla Polskiego. Wgo Księcia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmudzkiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Podlaskiego, Smoleńskiego, Siewierskiego, Inflantskiego i Czernichowskiego, dziedzicznego króla Szwedów, Gotów i Wandalów*. 3 tomy. Warszawa 1819.
3. Niemcewicz Julian Ursyn, *Bajki i powieści*. 2 tomy. Warszawa 1817.
4. Niemcewicz Julian Ursyn, *Pisma rozmaite. Pism różnych wierszem i prozą*. 2 tomy, z portretem (Ze zbioru: *Wybór pisarzy polskich* Mostowskiego). Warszawa 1803—1805.
5. Niemcewicz Julian Ursyn, *Śpiewy historyczne, z muzyką i rycinami*. Edycja druga. Warszawa 1818.
6. *Ustawa konstytucyjna Królestwa Polskiego*. 1817.
Tego druku nie zidentyfikowałam.
7. Weżyk Franciszek, *Okolice Krakowa, poema*. Wyd. drugie poprawione i pomnożone dodatkami. Kraków 1823.
8. Woronicz Jan Paweł, *Sybilla, poema historyczne we czterech pieśniach z ryciną, z wizerunkiem świątyni Sybilli*. Lwów 1818 u Wojc. Niebylskiego.

Edycję pod firmą Niebylskiego obmyślił Feliks Bentkowski i drukował nie we Lwowie, lecz w Warszawie.

Aneks nr 5

WYKAZ KSIĄŻEK WYCOFANYCH Z BIBLIOTEKI SZKOŁY POWIATOWEJ
W HRUBIESZOWIE

1. *Histoire des révolution de Pologne*. T. 1.
Tego druku nie zidentyfikowałam.
2. Niemcewicz Julian Ursyn, *Bajki i powieści*. Warszawa 1817.
3. *Ustawa konstytucyjna Królestwa Polskiego*. 1817.
4. Pouget X. Franc. Aimé, *Nauki katolickie w sposób katechizmowy, w których wyrażone są w krótkości z Pisma Świętego i podania: dzieje, zasady religii, moralność chrześcijańska, sakramenta, modły, obrzędy i zwyczaje Kościoła...* Przeł. z franc. Józef Jakubowski. Wyd. nowe, przejrzane i poprawione. Warszawa 1830. 4 tomy.